

ИНОВАТИВАН ФРАЗЕОДИДАКТИЧКИ ПРИРУЧНИК

Branka Barčot, Anita Hrnjak, Lidija Milković:
Arijadnina nit. Zagreb: Ljevak, 2023, 246 str.

Важан теоријски и практичан допринос фразеодидактици, грани фразеологије која се бави обрадом фразеологизама у настави матерњег и страног језика – представља приручник *Аријаднина нит* ауторки Бранке Барчот, Аните Хрњак и Лидије Милковић. Реч је о делу иновативног садржаја и концепције чији се апликативни значај везује превасходно за наставну праксу, где своју функцију остварује у циљу унапређења фразеолошке компетенције ученика, као важне компоненте комуникативне компетенције. Наведена компетенција се у савременом методичком обрасцу издваја као суштинска тачка овладавања језиком (страним, али и матерњим).

Фразеолошки корпус који је обрађен у приручнику *Аријаднина нит* чине фразеолошке јединице пореклом из грчке митологије и старогрчке историје, које се употребљавају као интернационализми у различитим језицима и одликују се превасходно књишким карактером. Доминантну групу чине фразеологизми који у саставу садрже ономастичку компоненту која директно асоцира на античку културу и митологију, као на пример: *Сизифов посао*; *Танталове муке*; *Пандорина кутија*; *Дамоклов мач*; *Аријаднина нит*; *Ахилова пета*; *Аргусове очи*; *Аугијеве/Аугијине итали*; *Херкулов посао*; *Сфингина загонетка*; *погодила је Аморова/Купидонова стрелица кога*; *Икаров лет*, итд.

У композиционом смислу, књигу чине следећи сегменти: *Uvod* (7–12), *Popis frazeodidaktičkih članaka* (13–14), *Frazeodidaktički članci* (15–226), *Frazeodidaktičke vježbe* (227–240), *Literatura i izvori* (241–243), *Biografije autorica* (245–246).

У уводном тексту истиче се да је основна сврха овог „фразеодидактичког приручника новог кова” повећање фразеолошке компетенције средњошколских ученика, али и свих његових читалаца. Одабрани фразеолошки корпус – фразеологизми који одражавају различите културне информације из грчке митологије и историје – по речима ауторки,

спада у општи интелектуални фразеолошки вокабулар, чији се модел изградње може темељити на теорији двоструког кодирања. На овој теорији заснива се премиса којом су се ауторке водиле при садржинском обликовању приручника, а то је претпоставка да се комбиновањем вербалног и невербалног материјала (језика, као вербалног, и слике, као невербалног) може повећати вероватноћа да ће речи активирати одређене менталне слике и обрнуто, што доприноси лакшој спознаји и усвајању садржаја који се уче.

Централни и најобимнији део књиге представљају тзв. фразеодидактички чланци, у оквиру којих је презентована одабрана фразеолошка грађа (укупно 35 фразеологизама). Наиме, свака фразеолошка јединица описана је у оквиру посебног речничког чланка, а сваки чланак доноси две илустрације, ослањајући се на поменуту теорију двоструког кодирања: илустрацију дословне сцене из грчке митологије и историје на којој се заснива фразеолошко значење и илустрацију пренесеног значења фразеологизма. Ова дидактичка стратегија утемељена је на закључцима из психолингвистике који су везани за чињеницу да људски мозак на узрасту од тринаесте до деветнаесте године постаје способан да разуме апстрактне концепте, као и на тези когнитивиста о лексичкој репрезентацији фразеологизама у менталном лексикону.

У структури речничког чланка на првом месту наводи се канонски облик фразеолошке јединице, испод којег се наводи дефиниција фразеолошког значења. Након тих формалних елемената (одреднице и дефиниције) следи занимљив текст са различитим типовима информација које се асоцијативно могу повезати са семантиком обрађиваног фразеологизма, а којем је циљ да читаоцима побуди пажњу и изазове радозналост за причом која следи. Након уводног дела који је у функцији мотивисања читалаца, следи етимолошка презентација фразеологизма. Она подразумева навођење митолошко-историјских информација које се налазе у позадини фразеолошког значења. Етимолошка објашњења праћена су илустрацијом дословне сцене, дате у функцији лакшег разумевања пренесеног значења фразеологизма. Потом следи објашњење семантички транспонованог значења, које се такође поткрепљује одговарајућом илустрацијом и потврђује кроз примере ексцерпираних из електронског корпуса. Техником визуелног приказа заправо се предочава спона између „буквалног читања” и „фигуративног читања” одређеног фразеологизма, што је у сагласју са когнитивистичким идејама о улози менталних слика у процесима разумевања мотивације фразеолошких јединица и њиховог глобалног значења.

Представљени модел организације речничког чланка показаћемо на примеру обраде фразеологизма *Сизифов посао*. Дефиниција која се наводи испод канонске форме фразеологизма гласи: 'узалудан рад / посао, мукотрпан рад који не доводи до резултата'. Затим следи забаван уводни текст који има за циљ да читаоцима привуче пажњу и подстакне интересовање за тему која се обрађује. У случају фразеологизма *Сизифов посао* тај текст говори о најзанимљивијим пословима на свету, међу које се, по неким изворима, убрајају саветници за чоколаду, професионални дегустатори пива, слагачи лево коцки или пак професионални спавачи. Након духовитих констатација везаних за наведене послове, ауторке постављају кључно питање – какав је то пак посао који је обављао Сизиф и који се током столећа очувао у фразеологизму *Сизифов посао*. Потом следи у довољној мери садржајно и информативно представљање мита на основу којег је настао дати фразеологизам. Због подвала и обмана које је чинио боговима, Хад, владар подземног света, осудио је Сизифа на тешку казну да непрекидно уз стрми брег гура велики камен. Али таман када дође до врха и када делује да је досегао циљ, камен му испадне из руку и откотрља се до самог подножја. Тада Сизиф мора цео посао да започне изнова. Тако Сизиф вечно гура камен, односно ради не само тежак већ и бесмислен и узалудан посао. Након објашњења исходног митолошког контекста следи слика човека (Сизифа) који гура големи камен уз стрму литицу. Речнички чланак се наставља подацима о уметничким делима у којима је приказан популарни Сизиф (филозофски есеј *Мит о Сизифу* А. Камија, слика *Сизиф* венецијанског мајстора Тицијана, итд.).

У наставку књиге наводе се примери употребе фразеологизма *Сизифов посао* ексцерпирани из електронског интернет корпуса, објашњава семантички транспоновано значење и даје илустрација којом се оно визуелно дочарава. У питању је слика молера који кречи ишарани зид, а поред њега слика момка који спрејом испишује чувени графит „Џаба сте кречили”. Ова илустрација верно визуелно приказује ситуацију у којој се може рећи да неко, у датом случају молер, ради Сизифов посао. Речнички чланак конципиран на овај начин, помоћу вербалних и невербалних средстава, омогућава лакше похрањивање изабране фразеолошке грађе у ментални лексикон ученика. На овај начин ће фразеологизми постати активни елементи њиховог језичког израза.

Поред речничког дела, који се састоји од 35 фразеодидактичких чланака организованих на представљени начин, приручник *Аријаднина нит* садржи и практични део са различитим типовима вежби. Задаци за вежбање

су разноврсни: посреди су, на пример, задаци од којих се од ученика тражи да препознају значења обрађених фразеологизама заокруживањем тачног одговора од понуђена три, потом задаци за захтевом да се идентификују фразеологизми у реченици и парафразира њихово значење или пак да се одређени подвучени делови реченице замене одговарајућим фразеологизмом, итд. Посебно је иновативан тип задатка у којем су наведене илустрације као репрезентације дословних значења одређених фразеолошких јединица, а од ученика се тражи да осмисле мини-контекст уз дате слике и наведу фразеологизам за који мисле да би одговарао контексту њихове приче.

Сегмент приручника у којем су дати конкретни практични задаци врло је користан јер се само континуираним увођењем кратких фразеолошких вежби у наставну праксу могу остварити све три компоненте тзв. „фразеолошког трокорака”, који се налази у основи различитих фразеодидактичких приступа. Ти кораци заправо представљају фазе у овладавању фразеолошким инвентаром одређеног језика: препознавање фразеологизма, разумевање његовог значења и његова адекватна употреба у конкретној говорној ситуацији. Кроз различите типове задатака, ученици ће се оспособљавати да са нивоа препознавања фразеолошке јединице и памћења њене структуре и семантике пређу на ниво умења и практичне примене.

Имплементација фразеологизама у наставу матерњег и страног језика, у складу са принципом пригодности, и овладавање идиоматском страном језичког израза важан је услов за развијање ваљане комуникативне компетенције ученика, односно њихове способности језичке рецепције и продукције у различитим комуникативним ситуацијама. Фразеологија је релативно млада научна дисциплина, те не изненађује чињеница да лингводидактички аспект ове науке још увек није довољно развијен, односно да не постоји довољно теоријских радова у којима се представљају методичке технике обраде јединица фразеолексикона једног језика. У контексту наведеног, приручник *Аријаднина нит*, у којем се на оригиналан, научнопопуларан начин приказују стратегије овладавања фразеолошким вокабуларом – представља, по својој научној утемељености и концепцијској иновативности, велики допринос области фразеодидактике и шире од тога – модеран методички водич ка креативној и функционалној настави језика.

Примарну циљну групу приказаног дела чини млада читалачка публика, којој је на оригиналан начин приближен одабрани фразеолошки корпус, с циљем да он постане саставни део њеног активног вокабулара.

Даље, читалац овог дела ће у њему пронаћи обиље информација из различитих области: митологије, лингвистике, књижевности, историје уметности, филма, спорта, медицине, итд., што са своје стране потврђује значај интердисциплинарног приступа у савременој и комуникативно оријентисаној наставној пракси. Коначно, ова књига сасвим сигурно може представљати праву *Аријаднину нит* за наставнике приликом обраде фразеологизама и адекватан путоказ за слична иновирања и теорије и праксе наставе језика, било матерњег, било страног, на свим нивоима образовања.

Маријана Р. Ђукић

Институт за српски језик САНУ¹

marijana.bogdanovic@isj.sanu.ac.rs

<http://orcid.org/0000-0003-3767-4247>

Примљено: 12. 7. 2024.

Прихваћено: 12. 7. 2024.

---

¹ Објављивање текста је финансирало Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије према Уговору број 451-03-66/2024-03/200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.